

ETİK YÖNETİM YOLSUZLUK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Sadettin GÜLTEKİN¹

ÖZ

Ekonomik teori ve ampirik deliller ekonomik büyüme ve yolsuzluk arasında doğrudan etkileşimli bağlantı olduğunu göstermektedir. Yolsuzluk, iç ve dış yatırımları caydırarak, ekonomik büyümeyi engeller, kamu altyapı tesislerinin kalitesini düşürür, vergi gelirlerini azaltır ve kamu harcamalarının yapısını bozar. Ayrıca, yolsuzluk, ekonomik büyümeyi sınırlayarak, gelir eşitsizliğini kat kat artırır. Yolsuzluk, bazılarında diğerlerinden daha fazla çıkar sağladığı ve kamu kaynaklarının ve hizmetlerinin haksız dağılımına yol açtığı için ekonomiyi, yasal ve siyasi düzeni bozar. Sonuç olarak, yolsuzluk yoksulluğu kat kat artırmakta ve yoksulluk yaratmaktadır. Ancak, iş etiği ve etik yönetim, kamu ve özel, her iki sektörde, sadece yolsuzluğu azaltmakla kalmayacak, ayrıca yoksulluğu da azaltacaktır.

Bu çalışmada, etik yönetim, yolsuzluk ve yoksulluk arasındaki ilişki, literatür ve uluslararası kuruluşların raporlarına dayalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Zengin ve yoksul ülkeler arasında, Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI) ve İnsani Gelişme Endeksi (HDI)'ne göre yapılan karşılaştırmada, etik yönetim, yolsuzluk ve yoksulluk arasında güçlü bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu endekslerde listenin başında yer alan zengin ülkeler (Danimarka, Finlandiya, Yeni Zelanda ve Singapur) ile listenin sonundaki yoksul ülkeler (Somali, Myanmar, Irak ve Haiti) karşılaştırılması etik yönetim, yolsuzluk ve yoksulluk bağlantısını ortaya koymaktadır. Yolsuzluğun düşük olduğu ülkeler yüksek insani gelişme gösterirken, yolsuzluğun yüksek olduğu ülkeler düşük insani gelişme göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İş Etiği, Yolsuzluk, Yoksulluk, Etik Yönetim, Ekonomik Büyüme.

JEL Sınıflandırması: A 13, H 31, H 32, I 30, K 42

AN INQUIRY ON RELATIONSHIP ETHICAL MANAGEMENT CORRUPTION AND POVERTY

ABSTRACT

Economic theory and empirical evidence both demonstrate that there is a direct causal link between corruption and economic growth. Corruption impedes economic growth by discouraging foreign and domestic investment, lowering the quality of public infrastructure, decreasing tax revenues and distorting the composition of public expenditure. In addition to limiting economic growth, corruption also exacerbates income inequality. Corruption distorts the economy and the legal and policy frameworks allowing some to benefit more than others; there is unfair distribution of government resources and services. In conclusion, corruption does exacerbate and create poverty. But business ethics and ethical management both at private sector and government are likely to not only reduce corruption, but reduce poverty as well.

In this study, we are try out the explain relationship between ethical management, corruption and poverty based on literature and the reports of international organizations. We reach the conclusion such as at the end of comparisons between rich and poor countries according to Corruption Perception Index (CPI) and Human Development Index (HDI) that a strong correlation exists between ethical management, corruption and development. A comparison of the rich countries listed at the top of these Indexes (Denmark, Finland, New Zealand and Singapore) and poor countries at the bottom of the list (Somalia, Myanmar, Iraq and Haiti) unrevealing some of the linkage between ethical management, poverty and corruption. Countries with lower corruption tend to have higher human development, and vice versa.

Keywords: Business Ethics, Corruption, Poverty, Ethical Management, Economic Growth.

JEL Classifications: A 13, H 31, H 32, I 30, K 42

¹ Yrd.Doç.Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fındıklı MYO, sdgultekin@gmail.com

1. Giriş

Son yıllarda ekonomi bilimi, “pür ekonomik teori”nin sınırları dışına çıkarak ekonomik kaynaklı sosyal sorunlara da eğilmeye ve çözüm aramaya yönelmiştir. Günümüzde karşılaşılan; çevre sorunlarından gıda güvenliğine, terörizmden küresel finans krizine kadar pek çok sorunun kökeni ekonomiktir. Ekonomik sorunlara siyasal söylemlerle ya da ideolojik yaklaşımlarla çözüm bulunamaz. Sorunların çözümünde ekonomik kaynakların, doğru ekonomik ve sosyal politikalar üreterek, etkin ve etkili şekilde kullanılması gerekmektedir. Ekonomik kaynakların yeterince üretilmediği ve etkili kullanılmadığı toplumlar, sorunlarını sürekli ertelemek zorunda kalırlar. Örneğin, Türkiye’de 2013 yılsonu itibariyle yaklaşık yüz milyar dolar dış ticaret açığı vardır. Bu durum salt ekonomik sorun olarak düşünülebilir. Ancak, yüz milyar dolar gibi müthiş bir dış ticaret açığı ülkenin dış ticarete rekabet gücünün zayıflığının bir göstergesidir. Dış ticarete rekabet gücünün zayıflığı ülkenin sosyal ve teknolojik geri kalmışlığını gösterir. Ülkenin geri kalmışlığı kaynakların verimli ve etkin kullanılmadığının göstergesidir. Kaynakların verimli ve etkin kullanılmaması, işsizlikten yolsuzluğa kadar pek çok sosyo-ekonomik sorunun yansımasıdır. Bu sorunlar, ekonomik birimlerin, özellikle işletmelerin ve devletin, kaynakların üretimi ve dağıtımında yeterince ve etkin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu şekilde birbirleriyle yakın etkileşim içerisinde olan pek çok sorun vardır. Bu sorunların çözümü, bir yönüyle ekonomik politikaların geliştirilmesini ve disiplinler arası çalışma yapılmasını gerektirmektedir. Ekonomi bilimi bu çalışmalara katkısı oranında tam bir sosyal bilim niteliği kazanabilir.

Gerek kamu ve gerekse özel sektör kuruluşları mal ve hizmet üreterek, toplum için refah ve zenginlik yaratırlar. Dolayısıyla bu kuruluşların verimli ve başarılı olması, toplum refahının ve zenginliğinin artması anlamına gelir. Ancak bunların, varlıklarını borçlu oldukları topluma, çevreye ve ülkeye karşı sosyal sorumlulukları da vardır.

Günümüzde kamu kurumları kadar özel işletmeler de sadece mal ve hizmet üreten ve kar elde eden kuruluşlar değil, aynı zamanda sosyal sorumlulukları da olan birimlerdir. Özellikle küreselleşme, artan toplumsal duyarlılık, müşterilerin ve çalışanların istek ve beklentilerinin yükselmesi gibi gelişmeler sonucunda işletmelerin ekonomik birimler olduğu kadar sosyal birimler de olduğu gerçeği kabul edilmektedir. Bu nedenle, işletmelerin sosyal sorumlulukları ile paydaşlara (müşteriler, çalışanlar, tedarikçiler, dağıtımıcılar, ortaklar, toplum, çevre, ilgili ulusal ve uluslararası kamu ve özel sektör kuruluşlarına) yönelik yeni sorumlulukları tanımlanmaya başlanmıştır.

Kamu ve özel tüm organizasyonların sosyal sorumluluklarının bir boyutunu da, etik değerlere saygılı olmaları oluşturmaktadır. İşletmelerin gerek ulusal gerekse uluslararası platformlarda daha başarılı olabilmeleri için, serbest piyasa rekabetini gözetken, kayıt dışı ekonomiye fırsat vermeyen, fikri mülkiyet haklarını koruyan hukuki ve etik değerlere saygılı olması gerekmektedir. İşletmeler açısından “iş etiği”

kavramı çerçevesinde giderek ön plana çıkarılan etik değerler, yalnızca özel sektör düzeyine indirgenecek kadar dar kapsamlı bir olgu olmayıp, tüm organizasyonları ve tüm toplumsal ilişkileri ilgilendirmektedir.

Kamu ya da özel sektörde, fabrikada, büroda veya özel iş yerlerinde, etik davranışı aşan her durum, yolsuzluğa, yoksulluğa, kaynak ve zaman israfına, ekonomik kaynakların yok olmasına neden olmaktadır. İster yönetici, ister yönetilen tarafından gerçekleştirilsin, etik dışı davranışlar, kurum kültüründe yozlaşmaya, kurumun sosyal sorumluluklarının aşınmasına, haksız rekabete neden olmakta, devlete ve topluma zarar vermektedir. Kurum kültüründe yozlaşma ise haksızlığa, eşitsizliğe, iç huzursuzluğa ve verimsizliğe neden olmaktadır.

Gerek kamu hizmetlerinde gerekse işletmelerde görülen yolsuzlukların yoksulluğu da tetiklediği bilinmektedir. Yolsuzluk ve yoksulluk arasındaki paralellik ilişkisini ortaya koyan pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program=UNDP), Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organisation=FAO), ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International= TI) gibi uluslararası kuruluşların raporları ve bireysel literatürde yolsuzluk ve yoksulluk ilişkisi incelenmiştir. Ancak, günümüzde etkili bir sosyal sorumluluk alanı olan ve tüm sektörleri ve çalışanları yakından ilgilendiren “etik” değerlerle olan ilişkisi ele alınmamış ve inceleme konusu yapılmamıştır.

Bu nedenle, yapılan çalışmada; iş etiği, yolsuzluk ve yoksulluk ilişkisi birlikte ele alınarak bu üç temel öğenin ekonomik kalkınma üzerinde yaratacağı etkilerin tartışılması amaçlanmaktadır.

2. Etik Kavramı Ve Etik Yönetimin İlkeleri

2.1. Etik Kavramı

Etik terimi Yunanca ethos yâni "töre" sözcüğünden türemiştir ve felsefenin dört ana dalından biridir. Yanlışı doğrudan ayırabilmek amacıyla ahlâk kavramının doğasını anlamaya çalışır. Batı geleneğinde zaman zaman ahlak felsefesi olarak tanımlanan “etik” kavramının Türkçe’de “ahlak bilimi” olarak anıldığı, ayrıca ahlak sözcüğü ile eş anlamlı kullanıldığı da olmuştur. Ancak, ahlak kavramı genellikle belli bir kültüre özgü değerler içerdiğinden, yere ve zamana göre değişim gösterebilmektedir. Bu nedenle, meslekler için etik kurallar geliştirilmiştir (Koçberber, 2008: 65). Başta “tıp etiği” olmak üzere; çevre sorunlarının insana ya da insanlığın geleceğine olası etkilerini konu edinen “çevre etiği”, en geniş anlamıyla iş ya da ticaret yaşamında ortaya çıkan etik sorunları ele alan “işletme etiği”, siyaset ve kamu yönetimi alanında karşılaşılan etik sorunları ele alan “siyaset etiği” ya da “yönetim etiği” günümüzde en fazla sözü edilen meslek etikleri olmaktadır (Tepe, 2000: 67).

Etik kavramının temelinde sorumluluk duygusu vardır. Bireyin etik sorumluluklarını yerine getirmesi, etik davranışları oluşturur. Etik davranışları belirleyen etik ölçüler, zaman çerisinde toplumsal dinamiklere paralel olarak değişebilir. Bu nedenle etik davranışlar dinamiktir (Koçberber, 2008: 67).

2.2. Etik Yönetimin İlkeleri

Hukuk kurallarının var olması, her zaman onlara uyulması anlamına gelmemekte, yasalar bireylerin etik davranışlar göstermelerini sağlayamamaktadır. Örgüt içindeki ve dışındaki formel ve enformel ilişkiler ağı günümüzde öyle karmaşık bir hale gelmiştir ki, iş görenlerin adil, doğru, tarafsız, çıkarısız davranmalarını sağlayacak başka ilkelere gereksinim duyulmaktadır (Mocan, 2002: 6). Bu nedenle, yönetim etiği ilkelerinin, etik davranışlar açısından tanımlanarak yazılı hale getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R. Gazete: Tarih: 8/6/2004 Sayı: 25486) ile kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkeleri belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulu kurulmuştur. Kurula; kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek verme görevi verilmiştir.

Yine Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile de kamu yönetiminde etik ilkeler belirlenmiştir. Buna göre kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerinden bazıları şunlardır:

1. Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci,
2. Hizmet standartlarına uyma,
3. Amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük, tarafsızlık,
4. Saygınlık, güven, nezaket ve saygı,
5. Çıkar çatışmasından kaçınma,
6. Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması,
7. Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı,
8. Kamu malları ve kaynaklarının kullanımında savurganlıktan kaçınma,
9. Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık,
10. Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu ve mal bildiriminde bulunma.

Etik yönetim ilkelerinin yazılı kurallar haline getirilmesi de çoğu zaman yönetimde etik kuralların yerleşmesi için yeterli olmamaktadır. İnsan haklarına, hukukun üstünlüğüne saygı, saygın bir aile ortamında yetişmiş olma, onurlu bir yaşamı ekonomik çıkarların üstünde tutma gibi pek çok kişisel değer yargısı da etik yönetimin sağlanması için gerekli bulunmaktadır.

3. İş Etiğinin Tanımı, İlkeleri Ve Etik Yönetim

3.1. İş Etiğinin Tanımı

İş etiği; girişimcinin (birey ya da işletme) iş politikalarının, toplum, alıcılar, satıcılar, müşteriler, rakipler ve diğer çevre unsurları ile ilgili ilişkilerini inceleyen etiğin (ahlâkbiliminin) uygulamalı özel bir bölümüdür. Genel olarak iş etiği, özel etik standartlarının uygulanmasını öngören normatif bir disiplin olarak ifade edilir. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu, yapılması ve yapılmaması gerekenleri belirler.

Günümüzde, çatışmadan çok uzlaşmanın sonuç verdiği yeni “işbirliğini” zorunlu kılan ekonomik düzen, yasal, ahlaki ve etik kuralların, daha da önemli hale gelmesini sağlamış bulunmaktadır. Düne kadar rakibini piyasadan silmeye çalışan müteşebbis model bugün, o rakibiyle iş yaparak hayatta kalabilmektedir. Dün, kendi ortağını dahi dolandıracak kadar “uyanık” olanı destekleyen iş kültürü bugün, etik olanı daha avantajlı hale getiren sistemi güçlendirmektedir (Oğuz, 2006).

İş etiği; uygulanan iş politikaları, kurumlar ve tutumlar üzerinde yoğunlaşır. İş etiği; diğer bir deyişle, uygulamalı etiğin bir şeklidir. İş etiğine, sadece ahlak kurallarının ve değerlerinin analizi değil, ayrıca bu analizlerin sonuçlarını çeşitli kuruluşlar, teknolojiler, işlemler, faaliyetler ve iş olarak adlandırılan diğer şeylere uygulamaya çabalama da dâhildir (Velasquez, 2001: 1–18).

İş etiği üç ayrı tür konuyu inceler: Sistemik, kurumsal, bireysel. İş etiğinde sistemik konular; ekonomik, siyasal, hukuksal ve iş dünyasının içinde çalıştığı diğer sosyal sistemlerde ortaya çıkan etik sorunlara ilişkindir. İş etiğinde kurumsal konular; belirli bir şirketin çalışmalarından doğan sorunlara ilişkindir. İş etiğinde bireysel konular; şirket içerisinde belirli kişi ya da kişilerin etik sorunlarına ilişkindir (Velasquez, 2001: 1–18).

İş etiği tartışmaları sürekli olarak iş hayatının skandallarından doğmaktadır (Enderle, 1993: 36):

1. Uçak alımında rüşvet (Lockheed),
2. Kimya sanayinde oldukça zehirli maddelerin patlaması (Seveso, Bhopal),
3. Nehirlerin ve denizlerin aşırı şekilde kirletilmesi (Basel, Alaska),
4. Besin zehirlenmeleri,
5. Gelişmekte olan ülkelerde hileli pazarlama uygulamaları,
6. Araba vapuru felaketleri (Zeebrugge, Oslo, Livorno),
7. Yasadışı silah ihracatı (Körfez Savaşı),
8. İçerdekilerin ticareti,
9. Büyük yatırımcılar ile borsa yöneticileri arasındaki hukuk dışı anlaşmalar vb.

Bu liste oldukça uzatılabilir ve hiçbir ülke bu tür skandallardan bağışık değildir (Enderle, 1993: 36).

Etik bir ortam ve kültür oluşturulması, toplumdaki diğer kurum ve kuruluşların katkılarını gerektirmekte olup, bunların birbirini desteklemesi halinde iş etiği arzu edilen seviyeye ulaşır. Devletin, kamu yönetiminin, hukukun sağlıklı çalışması iş etiği bakımından yaşamsaldır. Yani, işletmenin çevresinde etik bir iklim oluşturulması gereklidir. Burada devletin rolü kadar meslek oda ve birlikleri ile STK'ların da katkısı önemlidir. Kalkınmanın ve gelişmenin itici gücü olan girişimci; yaratıcı ve eğitilmiş yönetici; teknik yönü güçlü çalışan bir ekonominin temel taşlarıdır. Bu beşeri sermayenin etik yönden de niteliğinin yüksek olması gerekir. Bu bakımdan işletmenin içinde ve yakın çevresinde etik bir iklim oluşturulmalıdır. Bunun sorumluluğunu üstlenecek olan da girişimci, yönetici ve çalışandır (TÜSİAD, 2009: 117–119).

3.2. İş Etiğinin İlkeleri ve Etik Yönetim

Artan küreselleşme ve serbest ticaret anlaşmaları bir dizi çatışma yaratmaktadır. Önemli bir çatışma konusu da serbest ticaret ve etik standartlar arasındadır. Ülkeler; son ürünle açık şekilde ilgisi olmayan etik standartları veya etikle ilgili etiketleme kurallarını uygulamaya giriştikleri zaman, bir ulusun kendi piyasalarını düzenleme arzusu ile ticari kuruluşların kuralları arasında çatışma ortaya çıkar. Bu sorunlar çeşitli etik nedenlerle oluşabilir. Bu sorunlar çevre (örneğin kirleticiler, karbon emisyonları ve canlı yaşam alanlarının bozulması), emek standartları (örneğin çocuk işçi çalıştırılması, ücret düzeyleri, çalışanların haklarının verilmemesi), hayvan sağlığı konuları (ton balığı kullanılarak deniz memelilerinin avlanması, hayvansal tarımda minimum alan standartları, vahşi yöntemlerle yapılan tarımsal üretim) ve diğer konulardır (Frank, 2008: 53).

İş etiği ile ilgili ilk ilkeler Çin'de Konfüçyüs felsefesinde yer almaktadır. Konfüçyüs'ün düşünceleri, felsefesi ve yazdıkları Çinlilerin eğitimlerine 2000 sene temel oluşturmuştur. Konfüçyüs ahlaki değerlerin kuvvetli olduğu toplumlarda bereketin ve harmoninin olacağını ve dışarıdan gelecek saldırılara karşı toplumların rahatlıkla ayakta kalacaklarını belirtmiştir. Tüm ilişkilerde itaate, sadakate ve saygıya inanan Konfüçyüs toplumun ahlaki değerlerinin gelişmesinde önemli bir isim olmuştur (Çakır, 2008).

Konfüçyüs'e göre; eğer halk yasalarla yönetilir ve cezalarla yola getirilmek istenirse, onlar kendilerini cezadan kurtarmaya çalışacak ve bundan hiç utanç duymayacaktır. Eğer onlar erdemle yönetilir ve eğitimle yola getirilmek istenirse, utanç duyacaklar ve böylece iyi olmaya çalışacaklardır (Gündüz, 2008). Konfüçyüs'e göre; erdemlere ulaşmanın yolu bilgidir. Konfüçyüs, öğrencilerine yaptığı konuşmalarda, devlet yönetimi, ahlak ilkeleri, toplumsal düzen ve ideal insanın ve toplumun nasıl olması gerektiği konularını belirli terimlerle anlatmıştır. Konfüçyüs'e göre "yüce" insan olmanın ilk şartı yılmadan gayret göstermektir. Gerçeği görmek çaba gösteren herkes için mümkündür. Bunun aracı da bilgidir (Azad ve Ateş,

2011). Konfüçyüs öğretisinde gerek kamusal gerekse kişisel alanda etik sorununa dikkat çekilmektedir. İktidarı elinde bulunduranların kişisel çıkarlarını kamu yararının ve adaletin üstünde tutmalarıyla ortaya çıkan sosyal krizlere dikkat çeken Konfüçyüs, kamu bilincinin ve bireysel bilincin eğitimle ve bütünleştirici kültürel ideallerle yeniden üretilebileceğini savunur. Konfüçyüs'e göre; entelektüel ve siyasi liderleri tanımlayan nitelik "güven" vermeleridir ve liderler bu güvene layık oldukları ölçüde yönettikleri kişilerin güvenlerini kazanırlar (Cleary, 2000).

Çin'de Konfüçyüs tarafından ifade edilen ilkeler etik yönetim anlayışının temelini oluşturmaktadır. Konfüçyüs'e göre yöneticide bulunması gereken nitelikler şunlardır (Ünsalan- Şimşeker, 2006:7):

1. Yönetici örgütünü iyi tanımalıdır,
2. Kararlarında tarafsız, pratik ve uzlaştırıcı olmalıdır,
3. Hizmette örgüt yararı esas alınmalı, kayırma ve partizanlıktan kaçınılmalıdır,
4. Çalışanların ekonomik gücünü yükseltmek ve mutluluklarını sağlamak yönetimin görevidir,
5. Yöneticiler, örgüt işleri ile sürekli ilgilenmelidir,
6. Bütün bunların istenen biçimde işlemesi; dürüst, yetenekli ve bencil olmayan bir personel kadrosunun oluşturulmasına bağlıdır,
7. Ast üste karşı dürüst olmalıdır,
8. Üst, yönettiklerinin güvenini ve sevgisini kazanmalıdır,
9. İnsanlar baskı ve korku ile itaate zorlanırsa, yöneten yönetilen arasındaki bağ kopar, işler zorlaşır, ahlak sarsılır, nefislerde fesat meydana gelir.

Antik çağın Anadolu filozoflarından Aristoteles, seçilen amaçlara uygun olarak dört farklı hayat biçimi olduğunu savunmuştur. Haz elde etme amacına yönelmiş olan hayat biçimi ancak kölelerin ve hayvanların yeğleyeceği bir şeydir. Bunun üstünde, nispeten daha iyi bir hayat tarzı olan onur hayatı vardır. Ama onur, bir onurlandırmanın varlığını gerektirdiği için kendine yeterli değildir. Bazı insanlar servet peşinde koşarlar ama servet Aristoteles'e göre asla bir amaç değildir, sadece araçtır. Aristoteles'e göre dördüncü ve en doğru hayat tarzı, insanın doğal amacına ve yapısına uygun olan teorik hayattır. Teorik hayat, hiç kuşkusuz bilgi esasına dayanan, insanı kendi özlüğüne uygun bir duruma sokan akıl yaşamıdır. Ama bu doğru bir yaşamın sadece bir yönüne işaret etmektedir. Öteki yönü, hiç kuşkusuz eylemlerimizle, yani etik değerlerle ilgilidir.

Ahlak felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Sokrates (M.Ö.469-399)'in iyi ve mutlu yaşam ilkeleri, ölçülü olmak, dost kazanmak, toplum işleriyle ilgilenmek, alçak gönüllü olmak ve yasalara uymaktır.

Diğer yandan, amaca ulaşmak için, etik değerlerin gözetilmemesi gerektiğini savunan düşünürler de vardır. Bu düşünürlerden birisi de Machiavelli'dir. Machiavelli'nin literatüre kazandırdığı "Makyavelizm" felsefesinin temel düşüncesi "Amaca ulaşmak için kullanılacak her türlü araç mubahtır" fikridir. Amaca giden yolda kullanılacak araçlar, hukuki ya da ahlaki olarak sınırlandırılmamıştır. Bir başka deyişle, amaca ulaşmak için kullanılan her araç yasal ve ahlakidir. Guterman, Makyavelizmi ahlaki olmayan ve diğer bireyler üzerinde yönlendirici etki bırakan davranışlar bütünü olarak nitelerken, Ang ise Makyavelizmi kişinin kendi başarısı için başkalarını kullanması anlamına gelen bir kişilik özelliği şeklinde tanımlamıştır (Güney- Mandacı, 2009: 84).

Din karşısında bağımsızlığını kazanan ahlâkın kaynağını doğa yasasında bulan Francis Bacon (1561-1626) için "iyi" kavramı "yararlı" kavramı ile özdeşdir. Yararlı olan içinde iki erek taşır. Bunlar bireysel iyilik ile toplumsal iyiliktir. Gerçek erdem toplumsal iyinin olduğu yerde söz konusudur. Topluluğun iyiliği bireyin iyiliğinden önce gelir. Öncelik toplumun iyiliğidir. Topluma yararlı eylem gerçek eylemdir.

(Güntöre, 2004).

Immanuel Kant (1724-1804) ünlü Roma hukukçusu Ulpianus'un adalet tanımındaki unsurlara uygun olarak ahlak felsefesinde üç esas belirlemiştir: Şerefli yaşa (honeste vive), kimseye zarar verme (neminem laede), herkese düşeni ona ver (suum cuique tribue), (Yılmaz, 2012).

Henri Bergson (1859-1941) ahlak felsefesinde sezgilere önemli rol vermiştir. Bergson'a göre, insan araç yapan bir varlıktır (homo taber), onu başarıya ulaştıran yetileri arasında anlayış gücünün (zekâ) önemli bir yeri vardır. Adına anlak (zekâ) da denen bu anlayış, kavrayan yetinin özünü "yapma", bir işi başarma, eylemde bulunma oluşturur. İnsan zekâsı ile ahlaklı olan ve olmayı kavrayabilir.

Örgütlerde etik değerlere uygun kararlar alınmasında ve etik değerlerin geçerli olduğu bir çalışma ortamı yaratılmasında yöneticilere büyük görevler düşmektedir. Yöneticiler dürüstlük, güven ve sorumluluk kavramlarının örgütte yerleşmesini sağlamak durumundadır. Diğer taraftan, bir örgüt yöneticisi; emri altında çalışan iş görenlere ne kadar adil davranırsa iş görenlerin de, o yöneticiye olan güven ve bu sayede de verilen emri yerine getirme isteği artmaktadır. Yöneticilerin yöneticilik görevini yerine getirirken göstermiş oldukları yönetim anlayışları, iş görenlerin işlerinden sağladıkları doyum ve örgüte bağlılıklarında da önemli ölçüde bir etkiye sahip olmakta, bu da o iş görenin işletmeye sağlayacağı katkıda ve işletmeyi sahiplenme duygusunda olumlu etki yapmaktadır (Elbeyi, 2007: 32).

Yöneticilerin, çalışanlarının; çalışma hakkına saygı gösterme, özgür konuşma hakkını sağlama, özel hayatın gizliliği hakkına saygılı olma, güvenli ve sağlıklı koşullar yaratma ve çalışma hayatının kalitesini yükseltme, çalışanlar arasında çeşitli ölçütlere göre (cinsiyet, ırk, din vb. gibi) ayrımcılık yapmama, kararlara katılma hakkını sağlama gibi bir takım sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir (Elbeyi, 2007: 33).

4. Yolsuzluğun Tanımı, Türleri Ve Sosyo-Ekonomik Etkileri

4.1. Yolsuzluğun Tanımı ve Türleri

Yolsuzluk; en basit şekilde, kişinin kendi yönetimi altında bulunan bir gruptan kişisel kazanç ya da çıkar sağlanması şeklinde kamu gücünün kötüye kullanılması olarak tanımlanabilir (Stapenhurst, 2000: 9).

Yolsuzluk; ceza hukuku açısından rüşvet, irtikâp, zimmet, haksız kazanç veya haksız kazanç sağlama suçları yoluyla elde edilen, kayıt dışı olup devletin vergi gelirleri arasına girmeyen, kamunun ve kamu idaresinin güvenliği ve işleyişine aykırı biçimde; para, hak, alacak, mal şeklinde her türlü malvarlığı edinilmesidir (Kaplan, 2007).

Yolsuzluk geniş ve genel bir kavramdır. Kamu veya özel sektörde, memur, işçi, serbest meslek mensubu, tüccar, esnaf, herkes tarafından, her türlü hukuk ya da etik kuralların ihlali veya kişisel çıkar için kullanılmasıdır (Gültekin, 2009: 1-6).

Yolsuzluğun; vergi kaçırma, rüşvet, zimmet, görevi kötüye kullanma, hediye ve çıkar sağlama, yakınları kayırma, bölücülük, bölge, din veya ideolojik ayrımcılık, yanıltıcı reklamlar, yasadışı sözleşmeler, banker ve banka yolsuzluğu, şeffaflık ve hesap verebilirlik bilincinin gelişmemesi gibi klasik tipleri vardır (Gültekin, 2009: 1-6).

Günümüzde yolsuzluğun bu klasik tiplerine ek olarak; internet suçları, gizlilik kurallarına uymama, finansal yolsuzluklar, uluslararası rüşvet, şirket sırlarını açıklama, fikri mülkiyet hırsızlığı, sürdürülebilir kalkınmada şirketlerin sorumsuz davranmaları, çocuk işçi çalıştırma, taklit ürün üretme gibi yeni tipleri vardır (Gültekin, 2009: 1-6).

Yolsuzluğun kökleri bir ülkenin sosyal ve kültürel tarihine, politik ve ekonomik kalkınmasına, bürokratik geleneklerine ve politikalarına dayanır. Genel olarak yolsuzluk, kurumların zayıf ve ekonomik politikaların piyasa yapısını bozduğu dönemlerde artma eğilimi gösterir. Yolsuzluk, yanlış seçimlere yol açarak ve mal ve hizmetlerin, fiyat ve kalitesinde rekabetten çok, rüşvette rekabeti artırarak ekonomik ve sosyal gelişmeyi tahrip eder (Stapenhurst, 2000: 9).

4.2. Yolsuzluğun Sosyo-Ekonomik Etkileri

Dünya Bankası; yolsuzluğu ekonomik ve sosyal gelişmenin önündeki en büyük engel olarak tanımlamaktadır. Yolsuzluk, hukuk devletini yozlaştırarak ve ekonomik gelişmenin dayandığı kurumsal temelleri zayıflatarak ekonomik gelişmeyi önlemektedir. Yolsuzluğun zararlı etkileri, özellikle kamu hizmetlerinden yararlanmak zorunda olan yoksullar için korkunçtur (The Worldbank, 2009).

Son ampirik çalışmalar (Mauro,1995); (Tanzi ve Davoodi,1997); (Gupta, Davoodi ve Tiongson, 2000); (Gyumah-Brempong, 2001), yolsuzluğun ekonomik büyümeyi yavaşlattığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, yolsuzluğun büyüme ve gelişme üzerindeki olumsuz etkisinde siyasal rejim tiplerinin de belirleyici olduğu (Mendez ve Sepulveda, 2006), etkin yönetim ve yönetim sisteminin kurulduğu ülkelerde yolsuzluklara çok az rastlanıldığı (Houston, 2007) yapılan çalışmalarda ifade edilmiştir.

Yolsuzluğun olduğu yerde, girişimciler yapmayı planladıkları yatırım için, yolsuzluğa bulaşmış kamu görevlilerinin bir şeyler isteyeceklerinin farkındadırlar. Rüşvet ödemeleri genellikle gerekli izinlerin alınmasından önce yapılmaktadır. Bu yüzden yatırımcılar, yatırım yapma isteklerini azaltan bir yolsuzluk vergisine maruz kalmaktadırlar (Mauro, 1997: 86).

Kalkınma, kısıtlı kaynaklarla optimum sonucu elde etmeyi öngörür. Bu açıdan, yolsuzluk, söz konusu kaynakların kullanımı ve dağıtım konularında önemli bir sorun oluşturmaktadır (Johnston and McKinney,1986:462). Keefer ve Knack, yaptıkları bir araştırmada, yolsuzluğun zayıf bürokratik kurumlarla ve düşük ekonomik büyümeyle ilgili olduğu sonucuna varmışlardır (Öner, 2005: 26).

Uruguay'da yapılan 1998 yılında INTOSAI (International Organisation of Supreme Audit Institutions) tarafından yapılan XVI. INTOSAI kongresinde; kamu kesimindeki bozulmanın; kaynakların israf edilmesi ve ekonomik büyümenin ve yaşam standartlarında gelişme sağlanamaması sonucunu doğurduğu, kamu kurumlarının itibarını zedelediği, bu kurumların etkin bir şekilde çalışmasını engellediği, dolayısıyla yolsuzluklarla kamu kurumlarının zayıf bir konuma gelmesi arasında çok açık ve kuvvetli bir ilişkinin olduğu vurgulanmıştır. Yolsuzlukların toplumların içinde buldukları sosyal adaletsizlik, yoksulluk, şiddet ve gelenekler gibi sosyo-ekonomik ortam ile ilişki halinde olduğu anlayışı kabul görmüştür (Uzunöz, 2006:4).

Sürdürülebilir kalkınma için, siyasi irade, idari reformlar, denetim kurumları, parlamento, yargı sistemi, sivil toplum, medya ve özel sektör gibi ulusal bütünlük unsurlarının yolsuzluktan arındırılması gerekir (Öner, 2005:33).

Yolsuzluk, rüşvet ve kayırmacılık; yetenezsiz ve niteliksiz kişilerin devlet hizmetine alınmasından, devletin alt yapı, tesis, makine ve malzeme ihtiyaçlarının sağlanmasına kadar pek çok alanda yaşanır ve devlete önemli miktarlarda ek mali-

yetler yükler. Bu durum, kamu hizmetlerinin kötü sunulması, hiç sunulmaması veya kamu hizmet bedellerinin finansmanına hizmetten yararlananların doğrudan katılması gibi sonuçlar doğurur. Bu nedenle yolsuzluk, en fazla, kamudan hizmet almak zorunda olan yoksulları etkiler (Gültekin, 2009: 1-6).

Yolsuzluk sadece kamu sektöründe karşılaşılan bir olgu değildir. Ekonominin tüm sektörlerinde kayıt dışı ekonomiden, tüketicinin yanıltılmasına kadar pek çok şekilde yapılabilen hukuk dışı ve çoğunlukla da ahlak dışı davranış ve eylemlerdir.

Yolsuzluk ticari ahlakı ve gelir dağılımını bozar. Dürüst çalışan esnaf ve tüccar, vergi kaçırıcı, sigortasız işçi çalıştıran, tüketici haklarını gözetmeyenler karşısında rekabet gücünü koruyamaz, bir süre sonra iflas eder veya yeterli gelir sağlayamadığından ticareti terk eder.

Yolsuzluk, yoksulluğun azaltılması için devlet tarafından uygulanan politika ve programları da sabote eder. Yoksullara yönelik bu tür programlar, amacına ulaşmadan yarım kalır ve kamu kaynakları israf edilmiş olur (Gültekin, 2009: 1-6). Türkiye’de, uzun yıllardır yozlaşma ve yozlaşmanın getirdiği yolsuzluk sorunu, kamu kaynaklarının verimsiz kullanılması ve israf edilmesine yol açarak, Türk topluma çok büyük maliyetler getirmekte; iş başına gelen hükümetler de yolsuzluk ve yozlaşmanın önüne geçebilmek için, sürekli reform gerçekleştirme çabası içinde bulunmaktadır (Özsemerci, 2005: 3).

BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan Aralık 2003’te Yolsuzluğa Karşı BM Konvansiyonu imza töreninde yaptığı konuşmada, yolsuzluğun ekonomik etkilerini şu şekilde ifade etmektedir: Yolsuzluk, gelişmekte olan ülkelerde yoksul halka aşırı şekilde zarar verir. Yolsuzluk, onların günlük yaşamlarını, ekonomik kaynaklardan veya yaşamsal yardımlardan haklı bir pay almalarını önleyerek, yoksul kalmalarına yol açar. Yolsuzluk, rüşvet ödeyemeyenlerin temel kamu hizmetlerine ulaşamamasına neden olur. Kalkınma için ayrılan kıt kaynakların saptırılmasına yol açarak, beslenme, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını bile zorlaştırır. Toplumda farklı gruplar arasında ayırım yaratarak eşitsizlik ve haksızlığı besler, dış yatırımları ve yardımları caydırır ve büyümeyi engeller. Yolsuzluk ayrıca politik istikrarın, başarılı bir sosyal ve ekonomik kalkınmanın en önemli engelidir (Eberlei and Führmann, 2004: 6).

Bu nedenle etkin bir yolsuzlukla mücadele stratejisi 5 temel öge üzerine kurulmalıdır (The Worldbank, 2009):

- 1- Siyasal hesap verebilirliğin artırılması,
- 2- Sivil toplum katılımının güçlendirilmesi,
- 3- Rekabetçi bir özel sektör yaratılması,
- 4- Kamu iktidarının kurumsal sınırlarının belirlenmesi,
- 5- Kamu sektöründe yönetimin iyileştirilmesi.

Yolsuzluk, dürüst vatandaşların da devlete olan güvenini sarsar. Devlet gelirlerinin yolsuzluklara gittiği düşüncesi dürüst vatandaşta bile vergi direncine yol açar. Yolsuzluk, bulaşıcı bir virüs gibi, topluma bir bulaştı mı bütün toplum kesimlerine hızla yayılır, etik dışı davranışları meşrulaştırır, kamu yararı düşüncesinin yerini kişisel çıkar alır. Kamu görevlileri bile kokuşmuş toplum yapısı içerisinde kolay kolay temiz ve dürüst kalamazlar.

Yolsuzlukla ekonomik büyüme arasındaki ilişki karmaşıktır. Ekonomik teori, yolsuzluğun ekonomik gelişmeyi engellediği (Mauro,1995); (Tanzi ve Davoodi,1997); (Gupta, Davoodi ve Tiongson, 2000); (Gyumah-Brempong, 2001), düşüncesini desteklemektedir. Yine ülkeler arasında yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada, yolsuzluğun; gelişme hızını, kişi başına gayrisafı yurt içi hasılayı, ekonomik eşitliği ve beşeri gelişmeyi azalttığını göstermiştir (Rothstein ve Holmberg, 2011).

Yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinden bazıları şunlardır (Chetwynd, Chetwynd ve Spector; 2003: 7):

- İç ve dış yatırımları caydırır,
- Girişimci ve yenilikçi iş adamlarını vergilendirir,
- Kamu alt yapı tesislerinin kalitesini düşürür,
- Devletin vergi gelirlerini azaltır,
- Verimli çalışması gereken yetenekli kamu çalışanlarının rant arayışı içine girmesine neden olur,
- Kamu harcamalarının yapısını bozar, eğitim ve sağlık gibi alanlardan rant elde edilebilen alanlara kaymasına neden olur.

5. Yoksulluğun Tanımı, Türleri Ve Sosyo-Ekonomik Etkileri

5.1. Yoksulluğun Tanımı ve Türleri

Yoksulluk; insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanabilir. “Maddi, kültürel ve toplumsal kaynakları yaşadıkları ülkede kabul edilebilir asgari bir yaşam düzeyine erişememelerine yol açacak kadar kısıtlı olan kişiler” tanımı ise AB’nin 1984’te benimsediği yoksulluk tanımıdır. “Beslenmek, giyinmek, barınmak, toplum yaşamında yer alabilmek (...) gibi işlevleri asgari düzeyde gerçekleştirememeye” Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından vurgulanan yoksulluk tanımıdır (UNDP, 2006). Bu tanımlar çerçevesinde bakılınca, dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde ve toplumsal hayatın dışında kalmayı ifade eder (Özer, 2008: 40).

Yoksulluk; işsizlik ve ekonomik olarak düşük gelir seviyesi nedeniyle yaşamak için, kendisi ve ailesinin geçimini temin edememe durumu, yani açlık ve sefalet içinde yaşamak sonuçta tam fakirlik hali demektir (Kaplan, 2007).

Yoksulluk, farklı kişilerce farklı şekilde anlaşılan bir kavramdır. Gerçekte herkes yoksulluğun, insanların yetersiz gelir elde etmeleri sonucu oluştuğunu kabul ederken, yoksul ile yoksul olmayan arasında kesin bir sınır çizmek zordur. Ekonomistler, yoksulluğun üzerinde uzlaşılan bir tanımını yapmak için bazı teknikler geliştirmişlerdir. Ekonomistler, yoksul ailelerin genellikle gelirlerinin üçte birini beslenmeye harcadıklarını saptamışlardır. Yine yoksulluk sınırı, açlık sınırı gibi kavramlar geliştirilerek yoksulluğun tanımlanmasına çalışılmaktadır (Samuelson-Nordhaus, 1989: 805).

Yoksulluk çok boyutlu bir olaydır. Yoksulluk sadece gelir yetersizliği değil, aynı zamanda sağlık, eğitim, katılım ve sosyal güvenlik yetersizliğidir. İnsan gelir bakımından zengin olabilir. Ancak, sağlıkları kötü ise bu açıdan yoksuldur. İnsan sağlıklı da olabilir, fakat ırk veya etnik ayrımcılık nedeniyle sosyal veya siyasal eylemlere katılmasına izin verilmiyorsa bu anlamda güçsüzdür (Jahan, 2005: 7).

5.2. Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik Etkileri

Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na bağlı Dünya Gıda Programı (World Food Program= WFP) verilerine göre her gün yaklaşık 25.000 kişi açlık ve açlığa bağlı hastalıklardan hayatını kaybetmektedir. Bu da her üç buçuk saniyede bir kişinin ölmesi demektir. Ne yazık ki bunların çoğu da çocuktur (WFP, 2009).

Aslında dünyada herkes için yeterli besin vardır. Fakat insanların beslenmek için yeterli besini satın alacak parası yoktur. Sürekli olarak kötü beslendikleri zaman daha güçsüzleşirler ve sıklıkla hastalanırlar. Bu da onların çalışma yeteneklerini azaltır, daha yoksul ve aç hale getirir. Bu döngü, onların ya da aile yakınlarının ölümüne kadar devam eder (WFP, 2009).

Bu döngüyü kırmak için etkili programlar vardır. Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı tarafından desteklenen, yetişkinler için "çalışma karşılığı yiyecek" programları vardır. Bu programlarda yetişkinlere okul yapımı, kuyu kazma, yol yapımı vs. gibi programlarda çalışmalarının bedeli yiyecek olarak ödenmektedir. Bu yolla bir yandan insanlar beslenmekte, diğer yandan da yoksulluğu sona erdirmek için alt yapı inşa edilmektedir. Çocuklar için de "eğitim karşılığı yiyecek" programlarıyla okula devam eden çocuklara yiyecek sağlanmaktadır. Onların eğitilmelerinin açlıktan ve küresel yoksulluktan kurtulmalarına yardım etmesi beklenmektedir (WFP, 2009).

Yolsuzlukla mücadele çok yönlü çalışmalar gerektirir. Kamu yönetiminde, yargıda, halkın bilgilendirilmesinde ve toplumun kültürel değerlerinde birbiriyle bağlantılı reformlar gerektirir (Khan, 2007: 109).

6. Yolsuzluk Ve Yoksulluk İlişkisi

Yolsuzluk ve yoksulluk genellikle, hukuki, siyasi ve iktisadi kötü devlet yönetimi sonucunda oluşan olgulardır. Her ikisi de, devleti oluşturan toplumda, huzur, istikrar ve barışı bozabilecek nitelikte olayların kaynağı olmaya çok elverişlidir. Yolsuzluk ve yoksulluk iki negatif kutuptur. Yolsuzluklar, kayıt dışı olduğu için toplumda yoksulluğa da yol açar. Yoksulluk ise, toplumda yolsuzluğun artmasının zeminini oluşturur. Bu yönde teşvik ve tahrik edici olabilir (Kaplan, 2007).

Yoksulluğu yenmenin yolu yolsuzluk bataklığını kurutmaktan geçmektedir. Uluslararası Araştırmalar Merkezi Binyıl Projesi'nin 2008 raporundaki (UNITAR, 2008) tahminlere göre; önümüzdeki 10 yılda 46 ülkede silahlı çatışma, 56 ülkede ise siyasal istikrarsızlık patlak verecektir. Nedeni açlık, susuzluk, çölleşme, küresel ısınma... "Beslenme hakkı" en temel insan hakları, rüşvet ve yolsuzluk da "İnsanlığa karşı işlenen suçlar" arasına alınmazsa, dünyayı çok ama çok kötü bir 10 yıl beklemektedir (Şafak, 2008).

Yoksulluğun azaltılması için öncelikle yolsuzluğun ortadan kaldırılması gerekir. Bu konuda dünyada, yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele konusunu birlikte ele alan pek çok program yürütülmektedir. Birleşmiş Milletler Gıda Programı (United Nations Food Program = UNFP), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Oxfam tarafından yürütülen bu tür programlarda, alt yapı hizmetleri ve toplumsal hizmetlerde belli süreli çalışmalar karşılığında gıda dağıtımı yapılmaktadır.

Kamu ihale sözleşmelerinin tahsisinde yolsuzluk yapılması düşük kaliteli kamu alt yapı tesisleri ve kötü sunulan kamu hizmetlerine neden olur. Örneğin, yolsuzluğa bulaşmış bürokratlar, kamu binalarının ve köprülerin yapımında ucuz ve düşük standartta malzeme kullanımına izin verebilirler (Mauro, 1997: 87). Bu durum, kamu kesiminden hizmet almak zorunda olan yoksullara ve orta düzeyde gelire sahip yurttaşlara kamu hizmetlerinin yetersiz sunulması, gecikmeli sunulması, hiç sunulmaması veya hizmetin bedeline belli bir oranda ekonomik katkı yapılması koşuluyla sunulması gibi sonuçlar doğurur. Bu da yoksulluğu artırır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından derlenen Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index= CPI) sonuçlarının ve Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (United Nations Development Program) tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index= HDI) sonuçları ile karşılaştırıldığında, yolsuzluklar ile insani gelişme düzeyi arasında paralellik ortaya çıkmaktadır. Yolsuzluğun düşük olduğu (CPI yüksek) ülkelerde, İnsani Gelişme Endeksi düzeyinin de yüksek olduğu, yolsuzluğun yüksek olduğu (CPI düşük) ülkelerde İnsani Gelişme Endeksinin düşük olduğu görülmektedir.

Aşağıda Tablo 1 ve 2’de yolsuzluk algı endeksi (CPI) yüksek 20 ülke ile yolsuzluk algı endeksi (CPI) en düşük 20 ülke karşılaştırmalı olarak yer almaktadır. Tablodaki veriler incelendiğinde; yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde İnsani Gelişme Endeksi (HDI) değerlerinin de yüksek olduğu, yolsuzluğun fazla olduğu ülkelerde ise (petrol gelirleri yüksek ve az nüfuslu Venezüella ve Libya hariç) HDI değerlerinin de düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yolsuzlukla yoksulluk arasında negatif yönlü paralellik bulunmaktadır.

Tablo 1: Yolsuzluk Algı Endeksi Corruption Perceptions Index= CPI ve İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index= HDI) karşılaştırması. Yüksek Gelirli Ülkeler (High Income Countries).

CPI Sırası	Ülke Adı	CPI Puanı	HDI Puanı	HDI Sırası
1	Danimarka	90	0.901	15
2	Finlandiya	90	0.892	21
3	Yeni Zelanda	90	0.919	6
4	İsveç	88	0.916	7
5	Singapur	87	0.895	15
6	İsviçre	86	0.913	9
7	Avustralya	85	0.938	2
8	Norveç	85	0.955	1
9	Kanada	84	0.911	11
10	Hollanda	84	0.921	4
11	İzlanda	82	0.906	13
12	Lüksemburg	80	0.875	26
13	Almanya	79	0.920	5
15	Belçika	75	0.897	17
16	Japonya	74	0.912	10
17	İngiltere	74	0.875	26
18	ABD	73	0.937	3
23	Fransa	71	0.893	20
25	İrlanda	69	0.916	12
39	İsrail	60	0.900	8
45	Güney Kore	56	0.909	16
54	Türkiye	49	0.722	90

Kaynak: Transparency International ve UNDP Raporlarından derlenmiştir.

Tablo 2: Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index= CPI ve İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index= HDI) Karşılaştırması. Düşük Gelirli Ülkeler (Low Income Countries)

CPI Sırası	Ülke Adı	CPI Puanı	HDI Puanı	HDI Sırası
155	Kırgızistan	24	0.622	125
156	Yemen	23	0.458	160
157	Angola	22	0.508	148
158	Kamboçya	22	0.543	138
159	Tacikistan	22	0.622	125
160	Kongo	21	0.534	142
161	Libya	21	0.769	64
162	Laos	21	---	----
163	Ekvator Gine'si	20	0.554	136
164	Zimbabve	20	0.397	172
165	Burundi	19	0.355	178
166	Çad	19	0.340	184
167	Haiti	19	0.456	161
168	Venezüella	19	0.748	71
169	Irak	18	0.590	131
170	Türkmenistan	17	0.698	102
171	Özbekistan	17	0.654	114
172	Myanmar	15	0.498	149
173	Sudan	13	0.414	171
174	Afganistan	8	0.374	175
175	Kuzey Kore	8	----	-----
176	Somali	8	----	-----

Kaynak: Transparency International ve UNDP Raporlarından derlenmiştir.

7. Etik Yönetim Ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi

Etik yönetim kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Etik yönetim, verimliliği artırmakta, iş barışını, adaleti, iş görenler arasında dayanışma duygusunun, işi ve iş-yerini sahiplenme duygusunun gelişmesini sağlamaktadır. Etik yönetim, işyeri kaynaklarının daha etkin kullanılmasına ve dolayısıyla ülkenin rekabet gücünün artmasına neden olmaktadır. Günümüzde rekabet devletlerarasında değil, şirketler arasında olmaktadır. Bu nedenle, etik yönetim, işletme ve dolayısıyla ülke kaynaklarının daha verimli ve etkin kullanımı yoluyla ekonomik kalkınmaya katkı sağlamakta ve ekonomik kalkınma da yoksulluğun azaltılması için gerekli bulunmaktadır. Ancak, sadece ekonomik kalkınma, bir toplumda yoksulluğun azaltılması için yeterli değildir. Ayrıca, ekonomik kaynakların toplum bireyleri arasında adaletli, dengeli ve eşit dağıtılması da gereklidir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için, yolsuzluğun önlenmesi sağlanmalıdır. Yoksulluk ve yolsuzluk aralarında neden-sonuç ilişkisi bulunan olay-

lardır ve her ikisi ile de etik kurallara bağlı bir toplum yapısı oluşturularak birlikte savaşılmalıdır.

Kamu ya da özel sektörde, etik davranış ilkelerini aşan her durum, kayıt dışı ekonomi, kara para ekonomisi, vergi dışı kamu ekonomisi vb. adlarla anılan haksız kaynak paylaşımı sonucunu doğurur. Etik dışı davranışlar, etik yönetim ilkelerinde yozlaşmaya, kamunun sosyal sorumluluklarının aşınmasına, haksız rekabete neden olur, devlete ve topluma zarar verir. Etik yönetim ilkelerinde yozlaşma ise, haksızlığa, eşitsizliğe, ülkede huzursuzluğa ve verimsizliğe neden olur. Etik dışı davranışlar ayrıca, kamu gelirlerinin azalmasına veya kamu harcamalarının kamu hizmetlerine tahsisinde etkinsizliklerin oluşmasına neden olur.

Vergi gelirleri, kamu harcamalarını karşılamakta yetersiz kalınca bütçe açıkları sorunu gündeme gelir. Bütçe açıklarının finansmanı ise ya mevcut vergi oranlarının artırılması ya da yeni ve/veya ek vergi ve benzeri mali yükümlülükler getirilmesi sonucunu doğurur. Vergileme sınırına yaklaşılmışsa ya da ülkede genel ya da yerel seçimlerin yapılacağı takvim yakınsa, o zaman siyasal iktidarlar vergi-dışı finansman kaynaklarına başvurmayı yeğlerler. Kamu harcamaları vergi dışında, ya borçlanma, ya da para basma ile finanse edilir (Aktan, 2006: 204).

Kamu harcamalarının yeni vergiler konulması ya da vergi oranlarının artırılması yoluyla finansmanı sonucunda aşağıdaki ekonomik etkiler ortaya çıkar (Savaş, 2009:56):

1. Bireylerin ilave ödedikleri vergi nedeniyle tüketimlerini azaltması, tasarrufların azalması sonucu yatırımların azalması ve bireylerin çalışma isteğinde azalmaya bağlı olarak toplam işgücündeki azalma sonucunda ekonomik büyüme yavaşlar.
2. Ek vergi maliyeti dolayısıyla işletmelerin mal ve hizmetlerinin fiyatlarında yapacakları artışlarla fiyat istikrarı bozulur.
3. Vergi yükünün artması işletmeler için ek bir maliyet getireceğinden uluslararası rekabet gücü azalır.
4. Ağır vergi yükü vergi dışı piyasa ekonomisinin nedenlerinden birisi olduğundan, vergi dışılığın daha da artmasına neden olabilir.

Kamu harcamalarının vergi dışında, borçlanma ve/veya para basma yoluyla finansmanı durumunda ise; aşağıdaki ekonomik etkiler ortaya çıkar (Savaş, 2009:57):

1. Dış borçlanma, ödenen faiz dolayısıyla ülkenin döviz kaynaklarının dışarıya aktarılmasına neden olur ve bu da netice olarak ülkenin ekonomik refah düzeyini olumsuz etkiler.

2. İç borçlanma, ülke içinde faiz oranlarını yükselterek özel sektördeki bazı kaynakları verimli yatırım alanlarından kamu sektörüne kaydırabilir (dışlanma etkisi).

3. Para basma ise, bireylerin taleplerini arttırarak, toplam talep artışı yoluyla enflasyon artışına neden olabilir.

8. Sonuç

Günümüzde karşılaşılan pek çok sorunun kökeninde ekonomik nedenler bulunmaktadır. Bu sorunların çözümü de ekonomik kaynakların doğru ve etkili kullanılmasına bağlıdır. Ekonomik kaynaklar işletmeler tarafından, üretim faktörleri kullanılarak yaratılır ve yine ekonomik birimlerce mal ve hizmet üretiminde kullanılır. Yasalar ve hukuk bu kaynakların kullanımında her zaman hakkaniyeti, adaleti, etkinlik ve verimliliği sağlayamamaktadır. Bu nedenle, kamu yönetiminden işletme yönetimine, kaynakların dağıtımından denetimine kadar bütün aşamaları ve kişileri kapsayan evrensel kuralların ve ilkelerin bulunması ve etkinlikle uygulanması gerekir. Çağımızda bu anlamda evrenselleşen ve giderek etkinliğini arttıran “etik” ilkelerdir. Etik ilkeler yönetici-yönetilen, işadami-çalışan, işçi, işsiz, bütün toplum kesimlerinin sosyal sorumluluk bilinci ve duyarlılığı ile uyması gereken genel, vicdani ilkeleri ortaya koymaktadır.

Antik çağlardan günümüze, çağının bilge kişileri tarafından dürüstlük, çalışkanlık, haklara saygı, toplum çıkarlarını gözetme vb. etik ilkeler sürekli vurgulanmıştır. Örneğin:

- ✓ Çin’de 2000 sene eğitimin temelini oluşturan Konfüçyüs’ün etik anlayışından, Antik Çağın Anadolu filozoflarından Aristoteles’in “etik değerlere bağlı “akıl yaşamı” na kadar,
- ✓ Ahlak felsefesinin kurucusu sayılan Socrates’in mutlu yaşam ilkelerine,
- ✓ Francis Bacon’ın, topluma yararlı eylemi erdem sayan anlayışına,
- ✓ Immanuel Kant’ın, “şerefli yaşa, kimseye zarar verme, herkese düşeni ona ver” şeklinde tanımlanan ahlak felsefesinin üç anlayışına,
- ✓ Henry Bergson’un; insan zekâsının ahlaklı olan ve olmayanı kavrayabilme sezgisine,

kadar etik değerler vurgulanmıştır.

Etik değerlerin sosyal sorumluluk ilkesi olmasından öte, somut ekonomik ve sosyal sonuçları da vardır: Gerek literatür gerekse UNDP, FAO, WFP, Transparency International gibi uluslararası kuruluşların raporları, yolsuzlukların geri kalmış toplumlarda sıklıkla yaşandığını, yoksulluğa neden olduğunu ve yolsuzlukla yolsuzluk arasında doğrudan ve iki yönlü ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada ayrıca, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından derlenen Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI) ile Birleşmiş Milletler Gelişme Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Endeksi (HDI) sonuçları, en gelişmiş 20 ülke ile en yoksul 20 ülke açısından karşılaştırılmış ve yolsuzluklar ile insani gelişme düzeyi arasında negatif yönlü paralellik bulunmuştur. Yolsuzluğun düşük olduğu (CPI yüksek) ülkelerde İnsani Gelişme Endeksi düzeyinin yüksek olduğu, yolsuzluğun yüksek olduğu (CPI düşük) ülkelerde İnsani Gelişme Endeksinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yolsuzluk, bir toplumun sosyo-ekonomik kalkınmasının önündeki en önemli engellerden biridir. Yolsuzluk, bir ülkede hukuka olan güven ve saygıyı yok ederek, hukuk devletini yozlaştırır, ekonomik gelişmenin dayandığı sosyo-ekonomik ve kurumsal yapıyı zayıflatır.

Yolsuzluk ve yoksulluk genellikle devleti oluşturan toplumda, huzur, istikrar ve barışı bozabilecek nitelikte olayların kaynağıdır. Yolsuzluklar yoksulluğa da yol açar. Yoksulluk ise, toplumda yolsuzluğun zeminini oluşturur. Yoksulluğun azaltılması için öncelikle yolsuzluğun ortadan kaldırılması gerekir. Bu konuda dünyada, yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele konusunu birlikte ele alan pek çok program yürütülmektedir. Sosyo-ekonomik kalkınmanın sağlanması için birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde bulunan bu olumsuz sonuçlarla birlikte savaşılmaları gerekmektedir.

Yolsuzluk sadece kamu sektöründe karşılaşılan bir olgu değildir. Ekonominin tüm sektörlerinde kayıt dışı ekonomiden, tüketicinin yanıltılmasına kadar pek çok şekilde yapılabilen hukuk dışı ve çoğunlukla da ahlak dışı davranış ve eylemlerdir.

Yolsuzluk ticari ahlakı ve gelir dağılımını bozar. Dürüst çalışan esnaf ve tüccar, vergi kaçırın, sigortasız işçi çalıştıran, tüketici haklarını gözetmeyenler karşısında rekabet gücünü koruyamaz, bir süre sonra iflas eder veya yeterli gelir sağlayamadığından ticareti terk eder. Yolsuzluk, yoksulluğun azaltılması için devlet tarafından uygulanan politika ve programları da sabote eder. Yoksullara yönelik bu tür programlar, amacına ulaşmadan yarım kalır ve kamu kaynakları israf edilmiş olur.

Yoksulluğun azaltılması için öncelikle yolsuzluğun ortadan kaldırılması gerekir. Bunun için şeffaf, hesap verebilir bir devlet yapısının oluşturulması, sivil toplum örgütlerinin katılımının artırılması, rekabetçi bir özel sektör yapısının geliştirilmesi, kamu gücünün kullanımının kurallara bağlanarak sınırlandırılması, kamu sektöründe yönetim anlayışının geliştirilmesi gibi pek çok önlem ve araç vardır.

Yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele sadece makro düzeyde ele alınması gereken bir konu da değildir. İşletmeler düzeyinde de yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele için önlemler alınabilir ve önemli miktarda kaynak tasarrufu sağlanabilir. İşletmeler düzeyinde sağlanan ekonomiler, ülke ekonomisinde de hızlı bir büyümeye ve rekabetçiliğe katkı sağlar.

bet gücü artışına neden olabilir. Ülke düzeyinde hızlı ekonomik büyüme, daha etkin kaynak kullanımı sağlayan ileri teknoloji kullanımını da hızlandırabilir.

Toplumsal etik ve toplumsal etik kuralların bir bölümünü oluşturan iş etiği ile yoksulluk ve yoksulluğun doğurduğu yolsuzluk arasında doğrudan ilişki vardır. Bir toplumda yolsuzluğun azaltılması ekonomik gelişmeye, dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasına bağlıdır. Yoksulluğun azaltılması ise her alanda etik kurallara uygun çalışmaya bağlıdır.

Her ülkede, ekonomik kalkınmanın ve gelişmenin psikolojik temelleri vardır. Eğer toplumda, yolsuzluk, haksızlık, hukuksuzluk varsa, toplumun ülkeye ve devlete olan güveni ve inancı sarsılır. Bu durum, ekonomik kaynakların rant alanlarına kaymasına, gelir dağılımının bozulmasına, işsizliğin artmasına, terör ve şiddet olaylarının ve hırsızlığın, dolandırıcılığın yaygınlaşmasına neden olur. Bu nedenle, her ülkede ekonomik gelişme ve kalkınma etik temeller üzerine kurulmalıdır.

Kaynaklar

AKTAN, C. C. (2006), Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi, Vergi Dışı Piyasa Ekonomisi, Seçkin Yayınları, Ankara.

ARSLAN, M. (2008), Weber’ci Görüşlere Göre Konfüçyüs’çülüğün Çin İş Kültürü Üzerine Etkileri, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, Temmuz 2008.

AZAD, M.; Süleyman ATEŞ. (2011). Analektler, Konfüçyüs öğretisinden derleme, Arya Yayıncılık,

CHETWYND, Eric, FRANCES Chetwynd, Betram SPECTOR (2003), Corruption and Poverty: A Review of Recent Literature, Final Report, Management Systems International, 600 Water Street, SW, Washington, DC, 20024 USA, January 2003.

CLEARY, Thomas; (2000), Konfüçyüs Düşüncesinin Temelleri, Çev.: Sibel Özbudun, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

ÇAKIR, Ö. (2008), Çin’de İş Etiği, Kobi Finans, www.kobifinans.com.tr. Erişim Tarihi: 05.06.2009

EBERLEI, W., Bettina FÜHRMAN (2004), Fighting Poverty and Corruption, Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Eschborn, Germany.

ELBEYİ, P., Evren GÜÇER (2007), İşletme Yöneticilerinin Çalışanlara Karşı Davranışlarının İş Etiği Kapsamında Değerlendirilmesine İlişkin Bir Araştırma, Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi, Bahar 2007 Sayısı.

ENDERLE, G. (1993), What is Business Ethics: Japan and the Global Economy, Kluwer Academic Publishers, 133-150.

FRANK, J. (2007), Free Trade, Ethics and Information: Reconciling International Trade with National Ethical Standarts, International Conference on Globalisation and its Discontents, Proceedings, Cortland, New York, USA.

GOOCH, Charmian (2013), Meet Global Corruption's Hidden Players. TedGlobal 2013. http://www.ted.com/talks/charmian_gooch_meet_global_corruption_s_hidden_players, Erişim tarihi: 05.04.2014.

GUPTA, S., DAVOODI, H., and TIONGSON, E. (2000), Corruption and the Provision of Healthcare and Educational Services. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00116.pdf>.

GÜLTEKİN, S. (2009), Vergi Yolsuzluğunun Mali Etik ve Ekonomik Kalınma Açısından Analizi, E-Yaklaşım Dergisi, Ocak 2009, Sayı:193. <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/20090113600.htm>. Erişim Tarihi: 06.05.2009.

GÜNDÜZ, Işitan (2008), Erdemin Ardından Git, Konfüçyüs öğretisinden derleme, Notos Kitaplar, İstanbul.

GÜNEY, S. ve Gamze MANDACI (2009), Makyavelizm ve Etik Algısı İlişkileri: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:27, Sayı:2, Aralık 2009.

Güntöre, Sibel Öztürk (2004), John Stuart Mill'in Ahlak Anlayışı, İlya Yayınları-İzmir

GYIMAH-BREMPOG, K. (2001), Corruption, Economic Growth and Income Inequality in Africa. <http://link.springer.com/article/10.1007/s101010200045>

JAHAN, S.;and Robert MCCLEERY (2005), Making Infrastructure Work for the Poor, United Nations Development Programme, Poverty Group, 304 East 45 Street, New York, NY, 10017, USA, December 2005.

JOHNSTON, M. and Jerome B. MCKINNEY (1986), Fraud Waste and Abuse in Government: Causes, Consequences and Cures. (National Plan Service.

KAPLAN, İ. (2007), Hukuk Devleti, Yolsuzluk, Yoksulluk. Cumhuriyet Gazetesi, 29.05.2007.

KHAN, M. A. (2009), Yolsuzlukla Mücadelede Denetimin Rolü, (Çev.: Kemal Özsemerci) Sayıştay Dergisi, Sayı: 72.

KOÇBERBER, S. (2008), Dünyada ve Türkiye'de Denetim Etiği, Sayıştay Dergisi, Sayı: 68.

MAURO, P. (1997), Corruption and the Global Economy, The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure: A Cross-Country Analysis, Edited By Kimberly Ann ELLIOTT, Institute for International Economics, Washington DC, USA.

MAURO, P. (1998), Corruption and the Composition of Government Expenditure. <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/CoreCourse2005/Mauro.pdf>

MÉNDEZ, F. and SEPÚLVEDA, F. (2006), Corruption, Growth and Political Regimes: Cross Country Evidence. <http://ideas.repec.org/a/eee/poleco/v22y2006i1p82-98.html>

MOCAN, M. R. (2002), Etik ve Meslek Etikleri, Yüksek Denetim Dergisi, 2002, Sayı: 1.

OĞUZ, Ş. (2006), Kazandıran İş Etiği, Star Gazetesi, 7 Ağustos 2006.

ÖNER, S. (2005), Yolsuzluk Olgusuna Siyaset Bilimi Çerçevesinde Bir Bakış, Sayıştay Dergisi, Sayı: 57.

ÖZER, M. (Editör) (2008), Türkiye Ekonomisi, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

ÖZSEMERÇİ, K. (2005), Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Yozlaşmanın Kültürel Altyapısı, Sayıştay Dergisi, Sayı: 58.

ROTHSTEIN, B. and HOLBERG, S. (2011), Correlates of Corruption. http://www.qog.pol.gu.se/digitalAssets/1357/135784_0_2011_12_rothstein_holmberg.pdf

SAMUELSON, P. A. and William D. NORDHAUS (1989), Economics, Thirteenth Edition, McGraw-Hill Book Company, USA.

STAPENHURST, R. (2000), The Media's Role in Curbing Corruption, The World Bank Institute (WBI), 1818 H Street, N.W., Washington, DC 20433, USA.

SAVAŞ, A. (2009), Vergi Dışı Piyasa Ekonomisi: Kapsamı, Etkileri ve Öneriler, Sayıştay Dergisi, Sayı: 72.

ŞAFAK, E. (2008), Yolsuzluk, Yoksulluk, Darbe. Sabah Gazetesi, 8 Ağustos 2008.

TANZİ, V. and DAVOODİ, H. (1997), "Corruption, Public Investment and Growth." <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97139.pdf>

TEPE, H. (2000), Etik ve Meslek Etikleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yayını, Ankara.

The World Bank (2009), Overview of Anticorruption, <http://www.worldbank>

.org. Erişim Tarihi: 05.06.2009

Transparency International (2012), The Corruption Perceptions Index 2012, Annual Report 2012. Pdf. www.transparency.org. Erişim Tarihi: 21.04.2014

TÜSİAD (2009), Dünyada ve Türkiye’de İş Etiği ve Etik Yönetimi, Yayın No: TÜSİAD/T-2009-06-492, Haziran 2009, İstanbul.

WFP (2009), Oxfam, UNICEF, Hunger and World Poverty, United Nations World Food Program <http://www.wfp.org>. Erişim Tarihi: 05.06.2009. (Revize edilmiştir).

UNDP (United Nations Development Program) (2006), Poverty in Focus: What is Poverty, Concepts and Measures. UNDP International Poverty Center, www.İpc-undp.org/pub/IPC_poverty_In_Focus9.pdf, Erişim tarihi: 05.04.2014

UNDP (United Nations Development Program) 2013, Human Development Report 2013, www.undp.org/hdr2013_en_pdf. Erişim Tarihi: 21.04.2014

UNITAR (United Nations Institute for Training and Research) (2008), The Millennium Project. www.unitar.org, www.millennium-project.org. Erişim tarihi: 05.06.2009.

UZUNÖZ, İ. (Çeviren) (2006), ASOSAI Yolsuzluk ve Sahtecilikle Mücadele Rehberi, Sayıştay Dergisi, Sayı: 60.

ÜNSALAN, E., Bülent Şimşek (2006), İnsan Kaynakları Yönetimi, Detay Yayıncılık, Ankara.

VELASQUEZ, M. G. (2001), Business Ethics Concepts & Cases, Business Ethics, Anderson University, Indiana, USA.

YILMAZ, Yunus (2012), Kant’ın Ahlak ve Hukuk Felsefesi. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi, Sayı:25, www.msb.gov.tr/ayim/Ayim_makale_detay.asp?IDNO=85

5176 Sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, *Resmi Gazete tarihi:* 8 Haz 2004, Resmi Gazete Sayısı: 25486 www.basbakanlik.gov.tr/etik/5176sayili.html

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 13.04.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25785. www.basbakanlik.gov.tr/etik/html

